

Pompeu Gener

Jo no he tingut la satisfacció de conèixer personalment En Peius; sols he assaborit quelques obres seves, les quals m'han fortament interessat i he sentit contar anècdotes i fets de la seva vida que m'han embadalit. Més, crec que per a parlar dels grans homes, no n'hi ha prou amb conèixer el què va escriure's en respecte d'ells; crec que és molt més interessant llur vida íntima, i més, genis com el de Peius, que son intel·lecte ho abarcava tot i que el què deia i escrivia, coincidí amb els seus fets.

Forçosament Peius tindria l'inquietud d'un Faust per tal d'esbrinar el més enllà; el mateix escrigué sobre ciències naturals, que literatura; era un home que, encara que criat a casa nostra, tenia el temperament del rodamón internacionalitzat.

Fóu un príncep de la bohèmia; fóu paladí del romanticisme pur. Fóu un bohemí tot cor, tot sentiment; en ell la bohèmia no sigué temporal, com en molts que se'n diuen i s'ho pensen. Jamai aprofità la bohèmia com reclam de la seva personalitat; tampoc jamai fóu un mercenari de la ploma. Amb ella deia el què el seu cor sentia; per això la seva magestuosa figura, malgrat i el temps, resta tan alta; per això, a redós d'ella s'han forjat milers d'anècdotes i de contes que encara que d'alguns d'ells hom dubta de llur veracitat, no deixen de demostrar que de Peius només n'hi ha hagut un i que d'intel·ligències d'aital magnitud no en neixen cada dia.

L'escriure és molt fàcil i molt difícil. Estudiar els gustos i costums del gros poble i un cop descobert anar-li donant en forma més o menys literària, com si diguessim, de llur pròpia font, és una feina vulgar i bastant fàcil.

Formar-se una intel·ligència, plantar-se a la vanguarda del saber, crear-se una personalitat pròpia, un «jo» inimitable; no conformar-se amb els coneixements existents, sinó estudiar, rebuscar i córrer món per a ampliar-los, això ja és més difícil, i això fóu precisament l'obra d'En Peius.

L'anhel d'acoplar coneixements el féu relacionar-se amb les intel·ligències més preclares de tot el món. Amb tot i posseir un gros bagatge de saber i fama d'home eminent, jamai ho féu servir com pedestal per a enlairar-se. Sols el seu berret d'amples ales i la flor al trauc de l'americana li crearen un tipu legendari, que avui encara perdura.

Amb menys condicions que ell, molts escriptors s'han enriquit. En Peius, al contrari, com més èxit obtenia amb sa obra intensiva, més engúnies econòmiques passava, i és que sols tenia una sola obsessió en escriure: buscar la felicitat humana per mitjà de l'art i de la ciència.

Per això en morir podia encarar-se amb els homes i dir-los: Us ho he donat tot:

riquesa, saber i salut. Fins ací he pogut arribar; procureu, vosaltres que quedeu, d'aixecar més amunt l'edifici de la redempció de la humanitat!

CUCH

El lastre del cor

No parlarem pas del cor en el seu aspecte material, o sigui com controlador de la vida, sinó com controlador dels sentiments.

L'home, per a viure, no pot prescindir del cor; però molt sovint del què prescindeix és dels seus sentiments.

El cor, en més d'una ocasió ens ha des-torbat. Ell ha estat com un fre dels instints inhumans que sovint empràrem per tal d'obrir-nos pas en l'abrupte camí de la vida.

Dissortadament, és cosa de cada dia que l'home que ha arribat a arreconar els sentiments del seu cor, és dir, l'home que prescindeix d'ell: un «sense pietat», un «sense entranyes», com sol dir-se, és el qui triomfa en la vida, encara que el seu triomf estigui carregat de misèries i salpicat amb sang.

L'home de sentiments, per a surar, ha de passar un vertader calvari. Els crits d'humanisme que exhala el seu cor generós, l'eco els hi retorna; sols repercuteixen en el buit, xocant en la roca dura de la impermeabilitat que ha creat el materialisme en l'ànima humana.

Avui, l'humanista mereix a les multituds el mateix concepte que un alienat; en canvi, un explotador que s'enriqueixi a l'esquena de quatre infelços, és considerat com un home intel·ligent i fins és aplaudit i adulat per ses pròpies víctimes.

Per l'home que, com es diu vulgarment, va amb el cor a la mà, avui la vida és dura i ingrata; casí impossible.

Sovint hem somniat (puix que això solament es somnia) que si tots els homes tinguessin un xic de cor, moltes misèries, vertaderes llagues que infesten la vida, no les hauríem de lamentar; tampoc veuríem el fort humiliar el dèbil, posant de manifest la seva inhumanitat, ja que un mateix sentiment ens agermanaria a tots.

Però aqueix bell somniar només sol obirar-se quan no es toca de peus a terra, i hom s'oblida del diagnòstic de Pompeu Gener: de que en aquest món hi ha qui neix sense cor i qui neix sense entranyes; essent aquests els que triomfen i pugen, perquè en la gran mar de la vida no porten el lastre del cor, això que és un destorb per a surar.

D. COLOMER OLIVERES

Diàleg

—Ola, Marguerida! On aneu, tan tivada?

—Ai, la Roseta! Perdona, que no t'havia conegut. Què tal? I en Quimet? I el menut? Estan bons?... Però, dona de Déu, que has estat malalta? Et trobo molt des-millorada! En un, any que he estat fora, com has canviat!

—Oh!, ara rai, ja estic millor!

—Què és? Que no et prova el criar? Ja dic jo sempre que les dones d'avui dia, sembleu fetes de pasta de merenga. Jo, cada fill que criava, augmentava deu kilos; i en canvi ara us esllanguiu i us quedeu com una candela. Però, jo no et pregunto el més interessant. Ja m'ho va escriure, ja, la meua neboda que estaveu en camí d'ésser pares! Què teniu: un nen o una nena?

—Veig que... el pitjor no ho sabeu...

—Però, que són això? Llàgrimes?... Que potser heu tingut alguna desgràcia?... És clar, aquest hàbit que portes... No ho entenc. Explica't, noia, explica't, per favor.

—Hem estat molt desgraciats! Jo vaig estar molt malalta, arribant al llindar de la mort, ara farà dos mesos, en tenir els menuts. Vàreig tenir bessonada: dos nois; però, pobrets, varen néixer morts!

—Pobre Roseta! Amb tanta il·lusió com s'esperen! Però dius que nasqueren morts els infantons i portes hàbit? No ho acabo d'entendre... Ja veuràs, noia, com que jo, d'aquestes coses no n'estic molt forta... Però a mí em semblava que les promences es complien quan una en reixia amb felicitat...

—Sí, es clar; vàreig prometre que si em guaria...

—Ah! Tú? Per tu?... Sí, sí, per tu... ja...

—La Santa es va dignar escoltar-me...

—Sí, sí, està clar: s'en va fer càrrec... (Ara sí que veig que jo no serviria per santa). Vaja, noia, que tinc pressa. M'alegraré que et posis bé del tot i fins una altra. Records als teus. Adéu!

—Gràcies. Igualment. Adeussiau!

V. PI

Constel·lacions

Elj petits pobles cal que obrin totes les finestres a tots els indrets del món, a fi de que els arribi, d'una manera o altra, l'esperit contrari al seu, ja per a imitar-lo, si es considera superior, ja per a enfortir el propi, si es veu que és millor que l'estrany.

✻ ✻

Hom diu al jove estudiós: «Deixa't de cabòries!» Més, jo dic que sempre té cabòries greus, aquell que viu sense preocupar-se de coses que tot d'una no es poden entendre, però que a la fi es rendeixen, beneficiant l'home aplicat.

A. R.